

LA SAGA DELS BORBONS

Jo, el rei

La presentació del príncep Felip de Borbó davant el Parlament espanyol, el pròxim dia 30, és un signe de continuïtat en la institució monàrquica i en una dinastia que governa, ací, des de Felip V.

J. Castellà-Gassol

Quan el dia 30 de gener vinent l'hereu de la corona borbònica, Felip de Borbó i Grècia, es presenti a Madrid davant del Parlament espanyol, tal com és previst, la consolidació de la monarquia dins —i a dalt de tot— de l'actual règim polític espanyol haurà fet, aparentment, una passa endavant. Però el fet mateix d'aquesta consolidació planteja uns quants interrogants i provoca una sèrie de qüestions que a les democràcies coronades tradicionals són debatudes públicament i reiteradament, mentre que a les Espanyes, en canvi, són mantingudes sota un silenci dubtós.

Herència feudal

El telegrama que els 350 diputats i els senadors de l'Estat espanyol han

rebut fa pocs dies, als seus domicilis privats, diu textualment:

«El presidente del Congreso de los Diputados y el presidente del Senado: Convocan a V. E. a los plenos del Congreso y del Senado que se reunirán en sesión extraordinaria de Cortes Generales el próximo 30 de enero a las 12 horas, para la solemne ceremonia de presentación por su alteza real, el príncipe heredero de la corona, don Felipe de Borbón y Grecia, del juramento a que se refiere el artículo 61 de la Constitución.»

Hi ha hagut el rumor que el rei Joan Carles podria estar malalt i que per aquest motiu les altes instàncies acceleraven l'acte de jurament del príncep hereu de la corona. Però és el cas que el paràgraf 2 de l'article 61 de la Constitució espanyola aprovada en 1978 preveu de bell antuvi el jurament del príncep en arribar aquest a

la condició de major d'edat, que a Espanya és fixada als divuit anys. Felip, el fill petit, però l'únic mascle, dels tres fills de l'actual monarca, nasqué, en 1968, i la Constitució, que en aquests assumptes va ser redactada al mil·límetre, ara l'obliga a fer davant de les Corts *el mateix* jurament que va fer el seu pare: el jurament de guardar la Constitució i les lleis i respectar els drets dels ciutadans i de les comunitats autònomes.

La dita cerimònia, que s'anuncia solemne, serà vista per milions de teleaddictes europeus, i per uns quants d'americans, amb una barreja d'admiració badoca i de sorneguèria. Els consumistes d'històries príncipesques i de revistes del cor no tenen ocasió cada dia de contemplar escenes com les dels juraments reials, que troben l'origen en l'antigor del feudalisme; els europeus ho associen inconscientment amb els contes de fades i les llegendes medievals i els nord-americans es deleixen, ni que sigui amb displi-

A l'esquerra, Joan Carles I signant la Constitució. Baix, el palau del Congrés dels Diputats, a Madrid. A la dreta, el príncep d'Astúries, Felip de Borbó.

cència, en veure la faramalla de les monarquies, que ells mai no han tingut.

Però els comentaristes polítics nord-americans no poden estar-se mai de somriure una mica, davant la per-

sistència a la vella Europa de fenòmens com ara la monarquia hereditària. El món modern, a partir de la Revolució Francesa i de la Revolució d'Octubre, és majoritàriament republicà. En efecte, l'actual cap de casa de La Zarzuela de Madrid és el primer membre d'una dinastia europea que ha estat cridat per a ocupar el tron reial després de la Segona Guerra Mundial, fet que mogué Noel F. Busch —un articulista nord-americà del *Reader's Digest*—, a qualificar la cosa d'*aparent anacronisme*.

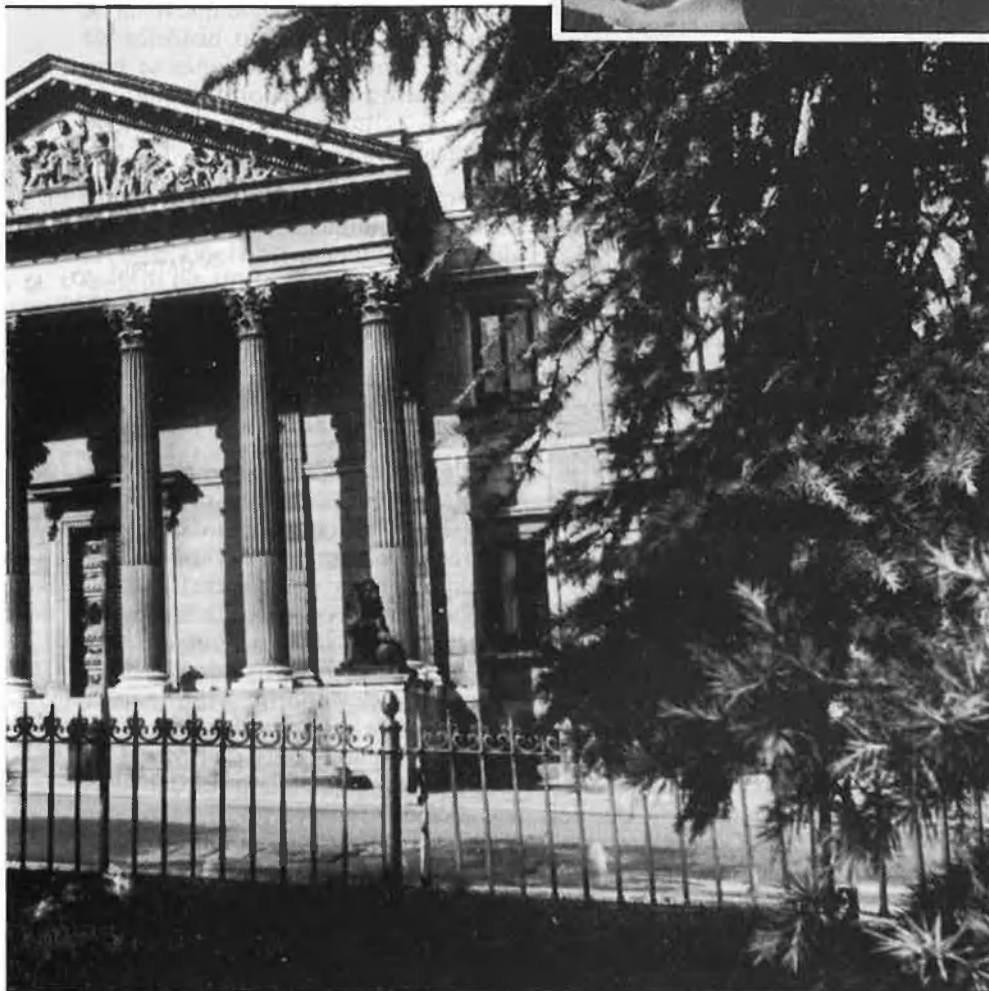
Una minoria

Dels trenta-quatre estats que componen el mapa polític d'Europa avui dia, només en queden set que tinguin forma monàrquica: Bèlgica, Dinamarca, Gran Bretanya, els Països Baixos, Noruega, Suècia i Espanya. La resta, són repúbliques. I encara, d'aquests set, n'hi ha un, Bèlgica, que hagué de passar un examen de revàlida democràtica després de 1945.

En ser alliberada Bèlgica per les tropes aliades, l'ex-rei Leopold III fou acusat de connivència amb els nazis i destronat. Fet un *referèndum* en 1950, prop dels 58 % dels votants (comptant-hi la majoria dels flamencs, de parla holandesa) es declararen a favor del rei, i el 42 % restant (comptant-hi la majoria dels valons, de parla francesa, i la ciutat de Brussel·les), en contra. Davant d'aquell panorama, Leopold III, que teòricament ja podia tornar a regnar, renuncià a la corona i transferí els poders al seu fill Balduí —amb el vist i plau del Parlament, naturalment—, que continua sent rei, però amb una actuació tan discreta que quasi no es nota que hi és.

A Holanda, la fervent actitud anti-feixista de la reina Juliana —que regnà del 1948 al 1980— ha contribuït a mantenir dempeus la corona, si bé quan, en 1966, la princesa (i actual reina) Beatriu es casà amb l'alemany Claus von Amsberg —un ex de les Joventuts Hitlerianes—, la decorativa monarquia holandesa trontollà de mala manera.

Suècia, en mantenir-se neutral, com sempre, durant la II Guerra Mundial, no ha patit canvis en la forma de l'estat.

La reina Margarida de Dinamarca i el rei Olaf de Noruega pertanyen a llinatges arrelats als seus respectius països; durant la segona guerra van evidenciar el seu antifeixisme, i a Noruega, en particular, el vell Olaf, se'l veu sovint passejant tranquil·lament en bicicleta, acompanyat només de lluny d'un inofensiu guardià sense armes al damunt, i potser és l'únic monarca d'Europa que és particularment estimat per la majoria del seu poble.

La monarquia anglesa és, sens dubte, la que més pesa, i sembla ser tan arrelada en la vida britànica com la silueta de l'abadia de Westminster.

Grècia, en canvi, en contra del que semblen creure els redactors de la revista madrilenya *Hola*, és una república. La segona guerra es prolongà en aquest estat fins el 1949, justament a causa de la guerrilla antimonàrquica. En aquell any de 1949, havent guanyat la guerra civil els monàrquics, el rei Pau I (pare de l'actual reina Sofia d'Espanya) s'assegua al tron d'Atenes, però no durà gaire. La seva dona, Frederica de Brunsvic o d'Hannover, d'origen germànic, fou titllada de pro-alemanya per l'oposició. En 1967, un colp d'estat militar la foragità de Grècia, juntament amb el seu fill Constantí II. Quan la democràcia, més o menys formal, tornà al país, en 1974, se celebrà un referèndum, i la majoria del poble votà en contra del restabliment de la monarquia.

Queda el cas d'Espanya, on el restabliment dels Borbons ha anat per uns altres viarany.

El comte de Barcelona, en contra

Com és ben sabut, amb l'adveniment de la República el 1931, a Barcelona primer i, hores després a Madrid, el rei Alfons XIII abdicà. La significació antiborbònica, a Barcelona, quedà ben palesa quan Macià, des del balcó del Palau de la Generalitat, proclamà la República Catalana i, en el seu abrandat discurs, féu esment de «la monarquia borbònica que hem abatut». De manera que tant el rei com l'oposició interpretaren la victò-

ria republicana del 31 com un rebuig majoritari de la monarquia, expressat *lliurement* a través de les eleccions.

Però del 1931 ençà, no hi ha hagut a Espanya i a les seves colònies cap plebiscit amb garanties democràtiques consistent a preguntar al poble quina forma d'estat desitjava: si la republicana o la monàrquica.

La forma monàrquica fou introduïda dins del confús *corpus* de lleis franquistes, per voluntat del dictador, l'any 1947, sense consulta democràtica al poble, i per més inri, en contra de la voluntat expressa de l'únic reconegut hereu d'Alfons XIII, que era el seu fill don Juan, comte de Barcelona.

En efecte, del seu exili estant, don Juan de Borbón, féu, en 1967, unes declaracions contràries a l'anomenada «Llei de Successió» franquista, les quals declaracions, no cal dir-ho, no arribaren a la immensa majoria dels ciutadans: la censura de Madrid en prohibí la publicació. Deia don Juan:

«En 1947, al promulgarse la llamada Ley de Sucesión, expresé mis reservas y salvedades sobre el contenido de esa ordenación legal en lo que tenía de contraria a la tradición histórica de España. Aquellas previsiones se han visto confirmadas ahora cuando, al cabo de veinte años, se anuncia la aplicación de la ley.»

¿I què era allò que la propaganda franquista anunciava en 1967 i que don Juan denunciava? Molt senzill: el 22 de juliol de 1969, el fill del protestatari comte de Barcelona, Joan Carles de Borbó i Borbó, era designat príncep d'Espanya i *sucesor a título de Rey en la Jefatura del Estado por el Generalísimo Franco*.

El fet que després el comte de Barcelona renunciés als seus drets directes (sempre discutits, tanmateix, per la branca carlista dels Borbons, i, naturalment, pels republicans) i donés per bona la successió en la figura del seu fill Joan Carles, no pot fer oblidar, però, que la reinstauració de la monarquia es va portar a terme sense cap mena de consulta democràtica... tal com el mateix pare de l'actual rei denunciava. I que a la mort del general dictador tampoc no hi hagué cap mena de plebiscit sobre la forma de l'estat. Els redactors de la constitució del 1978 van establir —sent ja rei practicant Joan Carles—, a l'article 3, que «la forma política de l'Estat espanyol és la monarquia parlamentà-

ria». Com que la Constitució, teòricament, representava la ruptura de la dictadura, va ser aprovada en bloc per un 87,87 % de vots afirmatius dels ciutadans (amb una abstenció del 32,89 %) de l'estat. Però encara ignorem, a hores d'ara, quina acceptació expressa tindria la forma monàrquica si fos plebiscitada —amb garanties democràtiques—, i contraposada a la forma republicana, com a única i sola pregunta.

¿Un avantpassat valencià?

La branca dels Borbó entronitzats a Madrid és una de tantes branques aixedides del ducat medieval francès del mateix nom, barrejada amb empelts d'origen ben divers. Així, per exemple, l'àvia paterna de l'actual rei, Victòria Eugènia de Battenberg, era una princesa britànica, avantpassada, al seu torn, de la princesa Sofia de Grècia; amb la qual cosa resulta que Joan Carles és casat amb una cosina seva de tercer grau. I si volem creure certs historiadors, Alfons XII, el besavi patern de l'actual estadat de La Zarzuela, no seria fill del marit legal d'Isabel II, sinó d'un dels seus amants, el valencià Enric Puigmoltó i Mayans —fill d'Ontinyent, a la Vall d'Albaida, que morí a València el 1900—, el qual fou comandant militar a Barcelona i a València.

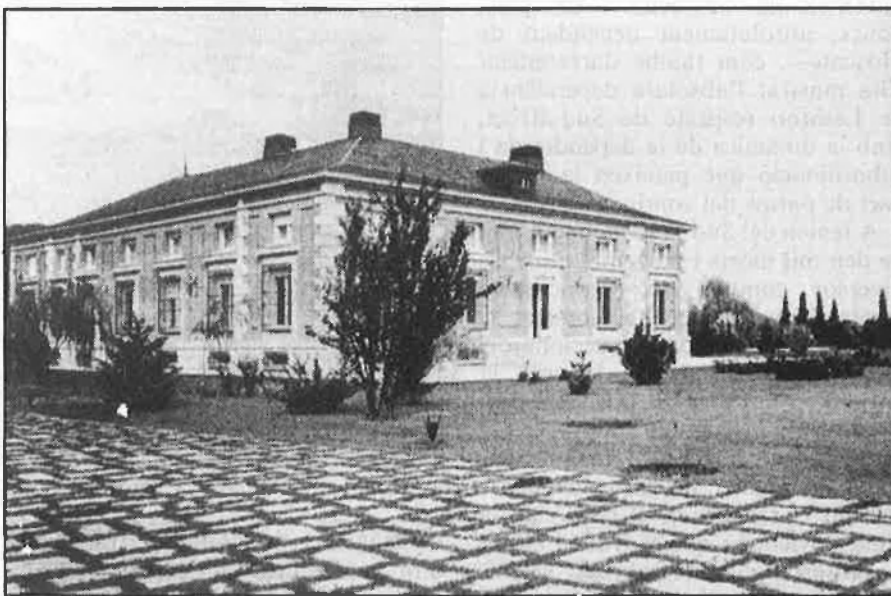
Quant costa la monarquia a la butxaca dels ciutadans

Més enllà de la qüestió de la legitimitat i de les anècdotes genealògiques,

hi ha la qüestió de les finances. Com a mínim una volta a l'any, la respectuosa premsa anglesa es creu en l'obligació d'analitzar quant costa al país la permanència de la institució monàrquica. A les Espanyes, en canvi, aquest sembla ser un tema tabú. Aquest cronista ha regirat les dotzenes de volums dels Pressupostos Generals de l'Estat per a 1986 i no ha sabut trobar-ne massa detalls. Els Pressupostos descriuen detalls i detallets sense massa importància, però en considerar les partides destinades a la *Casa de Su Majestad el Rei*, es limiten a considerar la suma global: 470 milions de pessetes per enguany. Representen una mica més que els 452 milions destinats a «Arqueologia», una mica menys que els 839 milions destinats a «Control y Fomento de la Calidad», i més de la meitat destinada

a «Gestión de Pensiones de las Clases Pasivas», que són 839 milions.

El pressupost de l'estat no esmenta quant cobra al mes Nicolás Cotoner i Cotoner, marquès de Mondéjar, i cap de la Casa de Sa Majestat, ni tampoc el que cobra Sabino Fernández Campo, el secretari de la casa. El pressupost —per tot el que ha pogut veure aquest cronista— es limita a dir que els 470 milions són la «Cantidad global y de libre distribución que el Rey recibe de los Presupuestos del Estado para el sostenimiento de su familia y casa». De com fan el repartiment, no en sabem res. I tampoc no sabem res dels fonaments en què s'han basat per a augmentar la partida de 410 milions l'any 1985 a 470 enguany. En el pressupost tampoc no queden clars els comptes d'altres serveis que utilitza la família reial, com ara mitjans de

Esquerra, dalt, els reis i el seu fill, en un acte de les Corts; baix, el comte de Barcelona, Joan de Borbó. A la dreta, el palau de La Zarzuela, residència reial.

transport i residències, com la del palau de La Zarzuela, que és propietat del patrimoni de l'Estat espanyol —«...;Hacienda somòs todos!»— i no pas del patrimoni de la corona ni particular de la família reial.

Tanmateix, la qüestió més grossa és endevinar la personalitat del príncep hereu de la corona, si és que a monarquia ha de continuar. Aquest cronista espera veure el resultat de la querella posada per les altes instàncies contra la revista satírica madrilenya *El Cocodrilo* per parlar de l'educació que rep el príncep; segons el resultat de la querella, podrem saber fins a quin punt el tema de la casa reial no és un tema tabú. □

QUADRE DE DESPESES a compte de l'estat de les diferents monarquies europees (dades referents a l'any 1984)

estat	assignació anual	altres beneficis
GRAN BRETANYA	3.98 milions lliures esterlines 855.700.000 ptes.	5.7 milions. 1.225.500.000 per a manteniment sis palaus, més 7.8 milions per a tres avions, dos helicòpters i un iot.
PAÏSOS BAIXOS (HOLANDA)	5.688.000 florins. 307.152.000 ptes.	Exempts d'impostos —l'estat paga manteniment de dos palaus i part despeses viatges.
NORUEGA	7,4 milions corones. 140.000.000 ptes.	18.157.(00) corones per a manteniment de dos palaus i una residència. Viatges de franc.
SUÈCIA	18.85 milions corones. 225.150.000 ptes.	31.4 milions per a manteniment de vuit palaus i sous personal. Viatges de franc.
DINAMARCA	25 milions corones. 400.000.000 ptes.	L'estat paga manteniment dels palaus. Viatges gratis.
BÈLGICA	156 milions francs belg. 458.640.000 ptes.	Exempt d'impostos.
ESPANYA	350 milions ptes.	Manteniment palaus? Viatges...? Sous personal...?

EVOLUCIÓ DE LES DESPESES REIALS A ESPANYA (Font: Pressupostos Generals de l'estat). (En milions ptes.)

Any 1984	1985	1986
350	410	470